

diferite, să cântărești, să analizezi argumentele.

Monica Halasz: După părerea mea, nici mesajele media nu sunt atât de inocente, de neutre pentru că ele sunt instrumente de manipulare foarte puternice. Totuși le-aș vedea utilitatea pentru că noi vrem să formăm niște oameni care să aibă discernământ, să aibă o atitudine critică față de mesajul cu care intră în contact. Și atunci astfel de texte ar putea intra în evaluare pentru demontarea mecanismelor de manipulare, pentru conștientizarea lor.

Cristina Gogăță: Eu aș aduce o precizare în legătură cu copilul care se uită la televizor. Din ce am observat, cred că eu și generația aproape mie suntem ultimii care se uită la televizor. Copiii cărora le predăm astăzi, nu se mai uită la televizor. Ascultă muzică și vorbesc pe messenger. Nu o spun critic. Este un mod de viață, este un mod de a gândi prescurtat, de a căuta esențialul și nu știu în ce măsură i-am atrage să citească și să facă interviuri. Trebuie să pornim de la modul lor de viață.

F.S.: Atunci ce tip de text ar merita să intre în programa școlară și să fie evaluat?

Cristina Gogăță: Un text scurt, un text ușor de înțeles, fără regionalisme și arhaisme. Un text care să aibă o fabulă, eventual să fie amuzant, poate să fie puțin horror, care să le capteze atenția și să-i facă să simtă că literatura face parte și din lumea lor. Avem copii care, când li se dă să facă compuneri, scriu texte foarte bune, dar care refuză literatura pentru că noi îi facem să se înstrăineze de ea. De ce când predăm textul literar trebuie să rezolvăm exerciții de vocabular și să le traducem copiilor textul?

Luminița Medeșan: Pentru că, din păcate, copiii din ziua de azi au un contact din ce în ce mai precar cu limba scrisă. Este și vina adulților, care au indus acest mod de viață prescurtat. Adulții sunt vinovați, adulții trebuie să repare. Adulții le-au pus la îndemâna copiilor aceste „jucărele” care sunt adevăratul horror al lumii în care trăim. Pentru faptul că ei pot trăi pe messenger, stând pe chat ore întregi, fiind capabili să recepteze numai texte scurte, un pic ludice, sunt vinovați adulții care le-au dat pe mână „chestia” asta ca să vândă produsul și să manipuleze viitorii consumatori. Noi trebuie să avem grijă, spunându-le cu blândețe, că și ce fac ei e o formă de viață, dar arătându-le care este adevărul despre lumea din care venim. Nu trebuie să trăiască în lumea noastră, dar trebuie să le arătăm că venim dintr-o lume a cărții.

Maria Vaida: Într-adevăr, noi suntem vinovați, părinții și profesorii. Tinerii din ziua de azi sunt victimele unei crize de timp. Această criză de timp îi împinge să trăiască esențializat și nu mai găsesc esențialul într-un roman de o mie și ceva de pagini. Ei se regăsesc într-un roman minimalist. Am la mine unul al lui Alessandro Barrico, scriitor cunoscut și tinerilor. Aici găsim tot ce trebuie să-i învățăm pe elevi, dar într-o formă mult mai apropiată de ce înseamnă lumea lor.

Mihail Stan: Mă bucur că s-a ivit o asemenea discuție pentru că este actuală și pe plan european. Argumentele aduse de specialiști sunt următoarele: generația anilor 60-70 care conduce azi Anglia din postură de guvernatori, educatori, structuri executive s-au întors la valorile tradiționale, după ce respinseseră valorile lumii în care trăiau. Acest model de existență se consideră că se va întâmpla și cu generația societății globalizate, excesiv informatizate, că la un moment dat se va întoarce de la sine și ușor dirijată către valorile tradiționale, către o matcă firească. Nu știu dacă va fi așa. E o temă de discuție foarte serioasă. Iar în plan european experții în educație discută la ora actuală următoarea paradigmă: este fundamental pentru generația tinerilor să așeze în învățământul instituționalizat următoarea

ÎN LOC DE PREFAȚĂ

DIFICULTĂȚI ALE EVALUĂRII

Florentina Sânmihăian: În grupul de discuții pe care l-am moderat mai devreme și care a avut ca temă studiul de caz au fost foarte multe idei care au prefigurat titlul dezbaterii noastre, *Dificultăți ale evaluării*. Sigur că e foarte greu ca, în doar o oră, să discutăm despre ceea ce înseamnă dificultăți ale evaluării la limba și literatura română. De aceea, voi încerca să punctez pentru început câteva aspecte pe care eu le consider problematice în acest domeniu. Apoi, voi deschide, prin câteva întrebări, dialogul cu dvs.

Cred că o primă dificultate a evaluării este generată de chiar conținuturile diverse și eterogene și, în planul mai profund, de finalitățile disciplinei, de o complexitate pe care uneori este greu să o gestionăm prin evaluare. Dacă ne gândim, de pildă, la felul în care putem evalua diversele componente ale disciplinei – competențele elevilor în domeniul comunicării scrise, ale comunicării orale, ale lecturii sau ale ascultării – ne dăm seama că această complexitate există și că, de fapt, în cazul fiecărui domeniu se subinclud și alte zone ale domeniilor respective. Probabil v-ați întrebât adesea ce se întâmplă atunci când evaluăm un anume tip de competențe. Dă seamă această evaluare de performanțele elevului la disciplina limba și literatura română, văzută în complexitatea ei? Cred că nu. Să luăm doar exemplul evaluării comunicării orale. Este puțin probabil ca ceea ce evaluăm în acest domeniu, adică competențele de comunicare orală, să aibă o corespondență absolută într-o altă competență a disciplinei, de exemplu, în competența de lectură, de înțelegere a textului. Tocmai de aceea este important să evaluăm fiecare tip de competență/deprindere în parte. Diversitatea disciplinei și a competențelor urmărite prin predarea-învățarea ei ne pune în situația de a alege, de a ne pune întrebări și de a găsi soluții. Într-un anumit domeniu, de pildă, în domeniul competențelor de lectură, performanțele elevilor sunt foarte diferite. Și aceasta depinde de multe ori și de tipul de text propus. Unii elevi pot fi mai buni – să spunem – în receptarea textului nonfictiv, alții, dimpotrivă, pot fi receptori mai buni ai textelor literare. Iată că și aici se naște firească întrebarea: ce facem când evaluăm în clasă, pe ce anume ne centrăm modalitățile și strategiile de evaluare? Pe acele competențe care sunt mai slabe într-o anumită zonă sau încercăm să evaluăm global și încercăm să integrăm toate competențele în strategiile noastre de evaluare?

O problemă foarte dificilă, semnalată de mulți profesori, este cea legată de evaluarea competențelor de evaluare orală și care, pe de altă parte, nu poate fi redusă la un anumit moment sau la anumite momente, pentru că ea trebuie privită în progresie și într-o varietate de situații, astfel încât să le dăm elevilor șanse reale de a ajunge la acele performanțe pe

care le dorim. Foarte adesea ceea ce se întâmplă cu comunicarea orală depinde de tema pe care o propunem, de contextul învățării, de dinamica grupului. Deci sunt foarte multe variabile care intră în joc și pe care nu putem să le ignorăm.

Dificultăți apar în toate domeniile. Nu vreau să insist, dar așa spune că riscurile ce decurg din înțelegerea evaluării ca ținând prioritar fidelitatea și validitatea sunt mari în cazul disciplinei limba și literatura română. Și atunci trebuie să ne gândim foarte serios dacă, de exemplu, atunci când evaluăm competența de lectură și folosim itemi cu alegere multiplă, nu rămânem la suprafața textului, fără să ajungem la evaluarea în profunzime a competențelor de receptare ale elevilor, care ar trebui să demonstreze că înțeleg textul, că își pot exprima o părere în legătură cu textul, că pot interpreta semnificațiile acestuia. Tendința spre obiectivitate este legitimă când este vorba de examene naționale care urmăresc ierarhizarea elevilor în funcție de rezultatele obținute. Dar, pe de altă parte, a fetișiza evaluarea și a reduce și a ajunge să predai pentru test înseamnă o distorsionare a funcțiilor evaluării la clasă și o îndepărtare de finalitățile disciplinei, care urmăresc nu doar formarea unor deprinderi / competențe, ci și interiorizarea unor valori și formarea de atitudini. De aceea, subiectivitatea profesorului trebuie să se manifeste în spațiul larg al alegerii metodelor și instrumentelor de evaluare, în folosirea metodelor alternative de evaluare și chiar în modul în care își dozează scopurile evaluării de-a lungul unui an școlar (de câte ori pe an evaluez creativitatea elevilor?, cum evaluez competențele de comunicare orală ale elevilor și ce pondere are această evaluare în notele pe care le pun? etc.) Este destul de simplu să evaluezi o competență lingvistică. Mult mai simplu decât să evaluezi o competență culturală, și despre asta am discutat în grupul nostru, care a avut ca temă evaluarea studiului de caz. S-a pus în acest grup o întrebare importantă: ce evaluezi, de fapt, la studiul de caz? Evaluezi faptul că elevul are anumite cunoștințe despre o temă sau că, pornind de la un citat, de la o anume opinie, el reușește să exprime în mod argumentat un punct de vedere, apelând la acele cunoștințe pe care le-a dobândit pe parcursul documentării pentru tema studiului de caz?

Vă invit să vă exprimați părerea față de tema anunțată, pornind de la câteva întrebări care, recunosc, s-ar putea să vi se pară de la sine înțelese, pentru că răspunsul la ele este uneori clar exprimat în programă. Dar provocarea pe care o lansez este de a privi aceste întrebări din perspectiva evaluării care, prin impactul ei social, determină ceea ce se întâmplă la clasă.

Și prima întrebare sună astfel: Dacă limba și literatura se studiază integrat – și răspunsul programei este că da – cum rezolvăm din perspectiva evaluării această integrare? Ce fel de itemi, ce fel de probe le propunem elevilor astfel ca integrarea să existe și relația dintre limbă și literatură să fie una pe care elevii să o înțeleagă? Există soluții care să integreze, să armonizeze domeniile, atât la gimnaziu cât și la liceu pentru că problemele sunt destul de diferite în cele două cicluri? După cum știți la gimnaziu ponderea elementelor de construcție a comunicării este mare față de liceu, unde se merge mai mult pe funcționalitatea elementelor de limbă în comunicare. Credeți că modul în care se realizează evaluarea pune în evidență sau pune suficient în valoare această relație? Să pornim de la un exemplu negativ: și anume o întrebare de limbă care, de fapt, nu duce la integrare, nu duce la înțelegerea textului (căci până la urmă această relație înseamnă să folosesc achizițiile lingvistice astfel încât să mă ajute să înțeleg mai bine textul sau să mă ajute să comunic mai bine). Există astfel de întrebări pe care le folosim în evaluarea la clasă sau chiar la examene

naționale?

Mihaela Mărgărit: În testele de evaluare există întrebări de genul: observați timpul și modul și stabiliți în funcție de acestea intenția eului liric. Este un prim pas, dar nu toate conținuturile de limbă pot fi valorificate.

F.S.: Întrebarea care derivă de aici ar fi: e important ca toate conținuturile de limbă să fie evaluate?

Adriana Popovici: Altceva vom căuta când evaluăm câmpurile semantice în textul liric, altceva când evaluăm timpurile ori modurile în textul epic sau când avem de urmărit limbajul ca modalitate de caracterizare a personajelor. Nu cred că există o greșeală universală, ci o sumedenie de greșeli minuscule.

Carmen-Elena Niță: După părerea mea, evaluarea conținuturilor de limbă nu poate fi în final decât implicită. Ea poate fi și explicită în anumite cerințe. Mă refer în primul rând la examenul de bacalaureat și la felul cum sunt formulate subiectele la proba scrisă și orală. Întrebări de tipul: *evidențiază..., identifică..., argumentează apartenența la un anume stil funcțional*, pot să vizeze limba și comunicarea. Elevul care are fluentă în comunicarea scrisă și orală, care nu face greșeli de construcție a frazei ori greșeli de ortografie, care poate să se refere într-un eseu argumentativ, de exemplu, la valoarea stilistică a categoriilor morfologice, este un elev care a atins competențele necesare în domeniul limbii și comunicării. Poate că spre asta ar trebui să se tindă și să nu se mai facă caz atât de mare că trebuie să existe explicit itemi care vizează competențele de limbă și comunicare.

F.S.: Putem atunci conchide că în testele pe care le propunem la clasă e bine să încercăm evitarea, pe cât posibil, a unor astfel de itemi care propun simpla verificare a achizițiilor de limbă și nu a modului în care înțeleg elevii felul în care limbajul funcționează într-un anume context, într-o situație particulară? Vă propun să continuăm discuția despre evaluare pornind de la o a doua întrebare, legată de domeniul literarului care, iată, astăzi este unul dinamic, așa spune chiar slab conturat, cu o deschidere din ce în ce mai largă, pentru că în domeniul literaturii, al lecturii intră nu doar textul literar, ci și alte tipuri de texte nonficionale sau de texte din alte arte. Este o trăsătură comună a programelor europene și nu numai. Poate un accent mai mare pe vizual îl au programele nordice, în care textele multimodale – cum le numesc ei – au o pondere foarte mare în curriculumul lor, dar și în evaluare. Elevii lor primesc, de pildă, la testare o imagine și sunt puși să descrie ce văd și să explice de ce apar anumite culori în portrete ori în peisaje. Se evaluează deci și o competență de lectură a imaginii și a posibilității transpunerii codului vizual în codul lingvistic. Din acest punct de vedere, așa întreba: ce anume, în afară de textul literar, credeți că este important să introducem în evaluare? Dacă evaluăm texte nonliterare, care dintre ele sunt mai importante? Pe care le considerați relevante și de ce ar fi mai relevante decât altele?

Luminița Medeșan: În postmodernitate, când conceptul de literatură devine tot mai permeabil și tot mai larg, cred că literatura de graniță are și priză și relevanță. Tot ce înseamnă jurnal, memorii, scrisori, jurnal, interviuri, document.

Eva Monica Szekely: Cred că ar fi de introdus și reportajul. Din păcate, rezultatele chestionarelor date elevilor privilegiază televizorul. Și atunci nu știrile, care sunt neutre, ci ancheta, dezbateră și reportajul televizat ar putea să capete o pondere mai mare între textele nonliterare studiate în școală. Într-o dezbateră trebuie să aduci puncte de vedere

ordine: învățarea socio-individuală și de supraviețuire, componenta economico-financiară, componenta juridică, învățarea de tip enciclopedic. Poate se generează și în România niște discuții de genul acesta. Ceea ce se întâmplă aici rezumă, de fapt, preocuparea europeană pentru paradigma unei educații eficiente și a unei false rupturi între diferite mentalități, diferite vârste, diferite moduri de percepție a unui fenomen real, generat de lumea globalizării și a informatizării în care trăim. Dacă ar fi după mine și aș putea să introduc ceva în învățământ, aș introduce o materie absolut obligatorie pentru orice profil de învățământ și aceasta ar fi: decodarea legilor manipulării pentru fiecare individ, întrucât zilnic suntem bombardați pe sisteme de manipulare cu tot felul de mesaje și pun pariu că foarte mulți dintre noi nu înțelegem ce ni se întâmplă ca indivizi sau ca grup și din cauza cui ni se întâmplă. De multe ori asta se și urmărește. Poate că ar merita să discutăm de niște lucruri de profunzime, lucruri de valoare ale școlii actuale, despre condiția copiilor ori despre programe. Urmăriți ceea ce se întâmplă anul acesta cu evaluarea orală de la bacalaureat pentru că vrem să dăm semnalul viitoarelor direcții de schimbare pentru limba și literatura română.

Mihaela Iacob: Eu aș adopta o poziție mediană. Pentru copii de gimnaziu și chiar pentru cei din liceu, atractivitatea textului este esențială. Dau exemple concrete. În momentul când le-am dat elevilor să analizeze verbele dintr-un exercițiu din manual, toată lumea s-a uitat pe pereți. A trebuit să insist ca să rezolve sarcina. A doua zi le-am adus un fragment interesant din Gombrowicz. L-au citit, au zâmbit, le-a plăcut și au început să analizeze verbele fără să li se mai pară o corvoadă. Pornesc de la textul care-i atrage și introduc apoi treptat texte mai puțin atractive.

Carmen Niță: Aș insista pe ideea de interes față de texte literare/nonliterare. Avem o foarte mare problemă cu textul critic, care este text științific până la urmă. Noi îi obligăm pe elevii noștri să facă o analiză hermeneutică până la urmă pe texte critice cu un vocabular academic, mult peste nivelul lor de înțelegere. Eu mă izbesc de acest lucru la clasă și este extrem de greu – apropo de studiul de caz – să conving elevii să citească texte critice clasice cum ar fi Crohmălniceanu sau Vianu. Problema este că, dacă la bacalaureat, la oral, se va merge pe texte critice alese fără mare grijă, cum a mai fost cazul, elevii vor fi complet derutați și e un mare risc pe care ni-l asumăm.

F.S.: Iată că această a doua întrebare a generat discuții mult mai complexe despre rolul educației, despre modelul de viață al actualelor generații de elevi, depășind într-un mod benefic rigoarea unui răspuns punctual. Nu știu dacă toți cei prezenți au aceeași părere, dar cel puțin vorbitorii care au luat cuvântul au considerat că evaluarea competenței de lectură e bine să se facă și pornind și de la texte nonliterare diverse (literatură de graniță, specii media – dezbateri, reportaj, critică literară), care să întrunească criteriul atractivității și al accesibilității. De fapt, pozițiile exprimate mi s-au părut o pledoarie pentru întoarcerea la simplitate și diversitate, pentru a le da elevilor șansa să-și dezvolte cu adevărat competența de receptare și să poată, în același timp, să producă texte proprii, cu miez, pe marginea celor citite/auzite de ei. Cumva, programele și evaluările noastre par a se fi ridicat la un nivel prea tehnic, cu prea multe conceptualizări și teoretizări, sărind peste o etapă absolut necesară, considerată implicită, cea în care elevii pur și simplu învață să citească un text cu mintea lor și să spună ceva coerent și cu sens despre ceea ce se întâmplă în jurul lor, cu ei sau cu familia/ prietenii lor sau în textele pe care le citesc.

Mai aveam o întrebare, pentru care însă nu ne-a mai rămas timp de discuții. O formulez

În loc de prefață

pentru aceia dintre dvs. care vor dori să reflecteze în continuare pe marginea acestei teme:
Evaluarea răspunsului personal al elevului față de textul citit este la fel de importantă ca
evaluarea achizițiilor tehnice ținând de procedee de expresivitate, concepte de teoria
literaturii etc.?